

QIMMATLI QOG'OZLAR BOZORINI RIVOJLANTIRISH ORQALI IQTISODIY O'SISH

Rahmonqulov Ilhomjon O'ktam o'g'li

Jahon hamjamiyatida o'z o'rnini egallash uchun O'zbekiston asosiy e'tibor yo'nalishlaridan biri bo'lgan moliya bozoriga, ushbu sohada jahon amaliyotidan foydalangan holda mamlakatimiz iqtisodiyotiga xos tizimlarni joriy etish va rivojlantirishga e'tibor qaratdi. Mamlakatimizda ijtimoiy va iqtisodiy islohotlar chuqurlashib borayotgan bir paytda, bugungi kunning asosiy talabi moliya bozori sohasida ham, ijtimoiy hayotimizning barcha sohalarida ham chuqur o'zgarishlarni amalga oshirishdir. Moliya bozori sohasidagi islohotlarning Markaziy bo'g'ini valyuta bozorini liberallashtirish, fond bozorini rivojlantirish, iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni keng jalb etish, mamlakat moliya bozorining jahon iqtisodiyotiga integratsiyalashuvini ta'minlash, pul-kredit sektori va bank sektori barqarorligini oshirishdir. Ushbu vazifalarni amalga oshirishda iqtisodiy o'zgarishlar va globallashtirish sharoitida xalqaro moliya bozorlarining rivojlanish xususiyatlarini o'rganish katta ahamiyatga ega.

Mamlakatimiz bozor iqtisodiyotiga asoslangan demokratik huquqiy davlat qurishga intilayotganligi sababli, bunda moliyaviy bozorlar muhim rol o'ynaydi. Moliya bozorlarining iqtisodiyotdagi rolini oshirish to'g'ridan-to'g'ri ularning faoliyatini erkinlashtirishni, bozor qonunlarini qo'llashni va unga ta'sir etuvchi omillarni sinchkovlik bilan o'rganishni talab qiladi. Shuning uchun tanlangan mavzu, birinchidan, siyosiy, iqtisodiy va huquqiy nuqtai nazardan murakkab, ikkinchidan, respublikada amalga oshirilayotgan ko'plab yangi muammolar bilan chambarchas bog'liq, uchinchidan, turli statistik ma'lumotlarni tahlil qilish va ilmiy xulosalar chiqarishni talab qiladi.

Bugungi kunda iqtisodiy va moliyaviy islohotlarni chuqurlashtirish jarayonidagi eng dolzarb vazifalardan biri rivojlangan xorijiy mamlakatlar moliya bozorlarining nazariy va amaliy muammolarini, shuningdek, o'z tajribamizni o'rganish va o'z tajribamiz asosida ularni takomillashtirish yo'llarini ishlab chiqishdir. sodir bo'ladi.

Hozirgi vaqtda fond bozorini rivojlantirishda bozor rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan ba'zi muammolar mavjud. Xususan, aksiyalar va boshqa qimmatli qog'ozlarning rentabelligi nisbatan past, shuningdek banklarda aholi uchun ochiq bo'lgan depozitlarning rentabelligi. Bu holat, albatta, odamlarni o'z investitsiyalarini fond bozorida emas, balki banklarda saqlashga majbur qiladi. Shu bilan birga, aholining o'z jamg'armalarini qimmatli qog'ozlarga investitsiya qilishda ijobiy natijalarga erishishiga to'sqinlik qiladigan bir qator omillar

mavjud, jumladan qimmatli qog'ozlar to'g'risidagi ma'lumotlarning etarli emasligi, qimmatli qog'ozlarni sotib olish va sotish jarayonining murakkabligi, bu jarayon bilan bog'liq katta xarajatlar va investorlarning huquqlarini himoya qilish uchun qonunchilikni takomillashtirish. huquqiy va me'yoriy hujjatlar bo'yicha aholining savodxonligi zaruriyati va etarli emasligi, professional ishtirokchilarning aholini bozorga jalb qilish va o'z mahsulotlarini taklif qilish bo'yicha faol faoliyati va boshqalar. Ya'ni, ushbu va boshqa omillar ta'siri ostida odamlar o'z jamg'armalarini qimmatli qog'ozlarda emas, balki boshqa vositalarda saqlashni afzal ko'rishadi. Aynan shuning uchun fond bozoridagi eng muhim qatlamning bozor faoliyati zaifligicha qolmoqda.

Qonunlar va qoidalarga rioya qilish: barcha qimmatli qog'ozlar operatsiyalari milliy va xalqaro qonunlarga, fond birjasi qoidalariga va korporativ boshqaruv standartlariga muvofiqligini ta'minlash.

Ro'yxatdan o'tish va hujjatlar: nizolarning oldini olish va aniq yozuvlarni saqlash uchun barcha qimmatli qog'ozlar operatsiyalarini to'g'ri hujjatlashtirish.

2. Korporativ Boshqaruv

Direktorlar kengashi: qimmatli qog'ozlar bilan bog'liq muhim qarorlarni nazorat qilish uchun tajribali va mustaqil kengash a'zolarini kiritish.

Maxsus qo'mitalar: qimmatli qog'ozlar operatsiyalarini kuzatish va boshqarish uchun audit va xatarlarni boshqarish qo'mitalari kabi qo'mitalarni tashkil etish.

3. Texnologik Integratsiya

Aktivlarni boshqarish tizimlari: aniqlik va shaffoflikni oshirish uchun qimmatli qog'ozlar operatsiyalarini kuzatish, boshqarish va avtomatlashtirish uchun ilg'or dasturiy ta'minotni amalga oshirish.

Kiberxavfsizlik choralari: kiber tahdidlardan mustahkam himoyani ta'minlash, ayniqsa savdo va operatsiyalarni qayd etish uchun onlayn platformalardan foydalanganda.

4. Xatarlarni Boshqarish

Xatarlarni baholash: qimmatli qog'ozlar bilan operatsiyalar bilan bog'liq bozor, kredit va operatsion xatarlarni doimiy baholash.

Diversifikatsiya: diversifikatsiyalangan qimmatli qog'ozlar portfeli orqali xavf ta'sirini kamaytirish.

Sug'urta: qo'shimcha himoya qatlami sifatida direktorlar va ofitserlarning javobgarligi uchun sug'urta polislaridan foydalanish.

5. Moliyaviy nazorat va shaffofli

Muntazam tekshiruvlar: muvofiqlikni ta'minlash va qimmatli qog'ozlar operatsiyalarida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni aniqlash uchun davriy auditlarni o'tkazish.

Aniq hisobot: aksiyadorlar va manfaatdor tomonlarni kompaniya faoliyati to'g'risida xabardor qilish uchun shaffof moliyaviy hisobotlarni tayyorlash.

Xalqaro standartlar: agar mavjud bo'lsa, aniq global hisobot uchun xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (UFRS) rioya qilish.

6. Trening va rivojlanish

Xodimlarni o'qitish dasturlari: xodimlarni qimmatli qog'ozlar bilan ishlashning amaldagi qoidalari, texnologiyalari va ilg'or tajribalarini yaxshi bilishini ta'minlash.

Analitik ko'nikmalar: bozor tendentsiyalarini bashorat qilish va asosli qarorlar qabul qilish uchun moliyaviy tahlil bo'yicha ichki tajribani rivojlantirish.

7. Investorlar bilan aloqalar va aloqa

Ochiq aloqa: ishonchni mustahkamlash va shaffoflikni namoyish etish uchun investorlar bilan aniq va o'z vaqtida aloqani ta'minlash.

Data Analytics: aksiyadorlarning xatti-harakatlarini tushunish va jalb qilish strategiyasini takomillashtirish uchun ma'lumotlar tahlilidan foydalanish.

8. Tranzaksiyalarni Samarali Qayta Ishlash

Avtomatlashtirish: xatolarni minimallashtirish va ishlov berish tezligini oshirish uchun qimmatli qog'ozlar operatsiyalarini qayta ishlash uchun avtomatlashtirilgan tizimlardan foydalanish.

Xarajatlarni boshqarish: operatsion samaradorlikni oshirishda tranzaksiyalar bilan bog'liq xarajatlarni nazorat qilish strategiyasini amalga oshirish.

O'zbekiston fond bozori funksiyalarini amalga oshirishdagi muammolardan biri bu bozorda cheklangan miqdordagi moliyaviy vositalar, davlat fond bozori hajmi byudjet taqchilligini qoplash uchun samarali foydalanish uchun unchalik katta emasligi, Markaziy bank esa ochiq operatsiyalarni amalga oshirishdir. bozor operatsiyalari. Ushbu muammoni hal qilish uchun fond bozorida likvid moliyaviy vositalar sonini ko'paytirish va investorlar uchun tanlov yaratish muhimdir. Xususan, davlat qimmatli qog'ozlari sohasida ipoteka obligatsiyalarini chiqarish. Ushbu obligatsiyalar aholini uy-joy bilan ta'minlashning muhim omili hisoblanadi va bu muammoni shu tarzda hal qilish ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Korporativ qimmatli qog'ozlar bozorida aktivlarni Sekyuritizatsiya qilish maqsadida derivativ qimmatli

qog'ozlarni chiqarish. Buning uchun, ayniqsa, mamlakatimizning tijorat banklarida keng imkoniyatlar mavjud. Hozirgi vaqtda ularning portfelidagi aktivlarning katta qismini uzoq muddatli va o'rta muddatli kreditlar, shu jumladan avtokreditlar egallaydi. Ushbu aktivlarni qayta tiklash uchun ularning aktivlarini ular asosida Sekyuritizatsiya qilish tavsiya etiladi, ya'ni emissiya qimmatli qog'ozlari.

Kontsepsiyaning asosiy maqsadi emissiya qimmatli qog'ozlarining ikkilamchi bozorini, ayniqsa aksiyalar va korporativ obligatsiyalarni rivojlantirish, derivativlar bozorini yaratish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadigan strategiyani aniqlash va shu munosabat bilan davlat organlarining faoliyat yo'nalishlarini va fond bozorining barcha ishtirokchilarini aniqlashdir.

Respublikamizda ikkilamchi fond bozorini rivojlantirish konsepsiyasining asosiy g'oyalari va qoidalari to'rt bo'limda aks ettirilgan. Birinchi bo'limda ikkilamchi fond bozorining roli fond bozorining eng muhim tarkibiy qismi sifatida tavsiflanadi va kontsepsiyaning maqsadi aniqlanadi. Ikkinchi qism respublikaning qimmatli qog'ozlar ikkilamchi bozorini chuqur tahlil qilishga bag'ishlangan va uning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi asosiy omillarni taqdim etadi. Uchinchi bo'limda iqtisodiy islohotlarning hozirgi bosqichida mamlakatimizda ikkilamchi fond bozorini rivojlantirishning keyingi shartlari tasvirlangan. To'rtinchi bo'lim yaqin kelajakda ikkilamchi fond bozorini rivojlantirish uchun kontseptual qoidalarni taklif qiladi.

Shunday qilib, ushbu strategik maqsadlarni amalga oshirish qimmatli qog'ozlar bozorini tartibga soluvchi davlat boshqaruv organlari va mamlakatning eng muhim fond bozori institutlarining sa'y-harakatlarini birlashtiradi. Bu fond bozori ishtirokchilariga nisbatan izchil va muvofiqlashtirilgan iqtisodiy siyosatni amalga oshirishga imkon beradi. Bu, o'z navbatida, qimmatli qog'ozlarning ikkilamchi bozorini rivojlantirish jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi, uni yangi tashkiliy-iqtisodiy darajaga olib chiqadi va fond bozori holatiga va umuman bozor munosabatlarining rivojlanishiga samarali ta'sir qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Dolinskaya V. V. aksiyadorlik huquqi. - M.:Yur.adabiyot. 1997. -27 s.
2. Laptev V. V. aksiyadorlik huquqi. - M.:Shartnoma, 1999 yil. -4 s.
3. Soliq to'lovchining jurnali. Toshkent:2006. -№2. 76 s.
4. G'ulomov S. S. xalkaro savdo hukuki. -Toshkent: TDYU. 2002. -48 s.
5. Shershenevich G. F. savdo darsligi huquqlar. M.: Spark. 1994. 141-142-sahifalar.